

פרק שישי

בהפרש בין המעלה והמושל בנפשו

פרק שישי עוסק ביצר הרע. הרמב"ם מביא את דעת הפילוסופים שסוברים שעצם ההשתוקקות לרע היא גנות, ומנגד את חכמי ישראל הטוענים שאין גנאי בכך. הוא מבאר שאין סתירה בין הפילוסופים וחכמי ישראל, משום שקיימים שני סוגים של רע: רע המצוי בתחום המוסר האנושי, שגנאי הוא להשתוקק אליו, ורע המוגדר על – ידי הצו האלוהי, שאין גנאי להשתוקק עליו.

אמרו הפילוסופים, שהמושל בנפשו, אף על פי שיעשה המעשים המעלים - הרי הוא עושה הטובות והוא מתאנה למעשי הרעות ומשתוקק להם, והוא נפתל עם יצרו, ומתנגד במעשהו למה שיעירוהו אליו כחו ותאנתו ותכונת נפשו, והוא עושה הטובות והוא מצטער בעשיתו. אבל המעלה - הרי הוא נמשך במעשהו אחר מה שיעירוהו אליו תאנתו ותכונתו, ויעשה הטובות והוא מתאנה ומשתוקק להן. ובהספקמה מן הפילוסופים, שהמעלה יותר טוב ויותר שלם מן המושל בנפשו. אבל, אמרו, אפשר שיעמד המושל בנפשו במקום שהמעלה עומד בהרבה מן הדברים, ומדרגתו פחותה בהכרח, להיותו מתאנה לפעל הרע, ואף על פי שלא יפעלהו, אבל תשוקתו לו היא תכונה רעה בנפש. וכבר אמר שלמה פיוצא בזה, אמר: "נפש רשע אנתה רע" (משלי כא, י). ואמר בשמחת המעלה במעשה הטובות, והצטער מי שאינו מעלה בעשיתו, זה המאמר: "שמחה לצדיק עשות משפט, ומחמתה לפועלי און" (שם שם, טו). הרי זה מה שיראה מדברי התורה, המתאים למה שזכרוהו הפילוסופים.

וכאשר חקרנו אחר דברי החכמים בזה הענין, מצאנו להם, שהמתאנה לעברות ומשתוקק להן - יותר טוב ויותר שלם מאשר לא יתאנה להן ולא יצטער בהנחתן. עד שאמרו, שכל מה שיהיה האדם יותר טוב ויותר שלם - יהיו תשוקתו לעברות וצערו בהנחתן יותר חזקים, והביאו בזה מעשיות, ואמרו: "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו" (סוכה נב ע"א). לא די בזה, אלא שאמרו כי שכר המושל בנפשו גדול כפי שעור צערו במשלו בנפשו, ואמרו: "לפום צערא אגרא" (אבות ה, יט). ויתר על כן, שהם צוו שיהיה האדם מושל בנפשו, והזהירו מלומר: אני בטבעי איני מתאנה לזאת העברה, ואפלו לא אסרתה התורה, והוא אמרם: "רבו שמעון בן גמליאל אומר, לא יאמר אדם אי אפשר לאכול בשר בחלב, אי אפשר ללבש שעטנז, אי אפשר לבוא על הערוה, אלא אפשרי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי" (ספרא לויקרא כ, כו).

נפתל - מסובך. ומתנגד במעשהו - גובר על יצרו. והוא מצטער - על שנאסרה תאוותו. שיעמוד - מבחינה מעשית. ומחמתה - שבר וצער (עשות משפט). בהנחתן - צערו בכך שאין באפשרותו לחטוא. לפום צערא אגרא - לפי הצער (מתקבל) השכר. אי אפשרי - איני רוצה.

למדת יומי
מאמרים

בשיתוף:

הר"ת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הל"ר לז"א תורה

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il

ביאורים

כל חיי האדם הם מאבק אחד מתמשך ביצר הרע. היצר הרע משתקף בתכונות הרעות שבנו – האגואיזם, האכזריות, התאוה, העצלות ועוד ועוד. אבל גם כשאנחנו מצליחים, סוף סוף, לנצח בפועל את כח המשיכה של היצר, פעמים רבות נשאר בתוכנו תאוה והשתוקקות למעשה השלילי. למשל, גם כאשר הצלחנו להתאפק ולא לאכול גלידה אחרי שאכלנו בשרבפנים עדיין מקננת בנו ההשתוקקות לאכול את הגלידה. השאלה עמה מתמודד הרמב"ם בפרק הזה היא האם ישנה עדיפות לאדם המתגבר על היצר עד כדי כך שכבר אין לו תשוקה לעבירה, או שאולי המדרגה הגבוהה יותר נמצאת דווקא אצל מי שמשתוקק אבל מצליח להתגבר על הנטייה הנמוכה? התשובה, כפי שמסתבר, איננה פשוטה כל כך כפי שנראה במבט ראשון. בעוד דעת הפילוסופים, אותה מביא הרמב"ם בתחילת הפרק נחרצת – היתרון נמצא אצל מי שאיננו משתוקק לעבירה כלל. בתחילה מביא הרמב"ם פסוקים מהם נראה גם כדעת הפילוסופים, כלומר שישנה עדיפות למי שאין בו השתוקקות לרע. אלא שמיד לאחר מכן הוא מביא מספר מקורות מהם נראה בעליל שדווקא אדם המשתוקק לרע ובכל זאת מצליח לגבור עליו הוא האדם המעולה. כיצד ניתן ליישב את הסתירה בין שני סוגי המאמרים? האם בכלל אפשר לדרוש מהאדם להתגבר על הנטייה וההשתוקקות לרע? בהמשך הפרק הרמב"ם עונה על שאלות אלה ומציג בפנינו את היחס הנכון לתאוות האדם.

שאלות לדיון

לשם מה יש באדם יצרים ותאוות?
מה היחס בין שתי הגישות שהביא הרמב"ם ובין ההדרכה "עשה רצונך כרצונו"?

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
השיר ליליאם הוניה

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il

למזלך יומי

מאמר